

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΝΙΚΟΤΗΤΑ

Τοδ κ. ΜΙΑΤ. ΚΟΥΤΟΥΓΚΟΥ

Δέν θάχε καμιά πραγματική άξία και καμιά ίσως άφελμότητα πού ν' άποτάθη από τις στήλες αυτού του περιοδικού πρόσ τού μουσικού, συναδελφικού ή μη, γιά μουσικά θέματα πού θά τούσ είναι τόσο γνώριμα και τόσο άφομοιωμένα στή μουσική τους συνείδηση. Βρίσκω όμως πώς έχουμε όποχρέωση έκείνοι πού άσολοιόμαθε με τή παιδαγωγική μουσική μέρος, ν' άποτεινόντασ στούς μαθητές, άναπτύσσοντας ή αναλύοντας διάφορα μουσικά θέματα, πού δέ μάς είναι καθόλου εύκολο νά τ' άναπτύξουμε μέσα στις τάξεις, γιανι τή χρονική όριο τής σπουδής είναι βραχύ ένώ είναι άπέραντοι οι όροιμοί τής Τέχνης.

Κάνα άρχή μ' ένα θέμα πούσ όνεί ο' όλους τόσο γνωστό και φαίνεται τόσο άπλό, τήν τονικότητα. Αύτή ή λέξη άνεβαίνει όθελαι στά χείλη καθενός, πού άντικρίζει μία μουσική σύνθεση, γιανι είναι ο τόπος πού διαλέγει έννας συνθέτης γιά νά έκθέσει τού μουσικού του σθένεμα, σάν τού ζωγράφου πού παίρνει μία έπιφάνεια γιά νά έκφράσει πάνω σ' αυτήν με τά χρώματά του, τή σκέψη του.

Κάτω από τή φαινομενική τής άπλότητα αυτή ή λέξη κρύβει τήσ βαθειά έννοια, πού με κάνει νά καταπιστώ μ' αυτό τού θέμα και νά προσπαθήσω νά τού παρουσιάσω, με όσο μου είναι δυνατόν πού άλλο παιδαγωγικό τρόπο γιά νά μπωρώ νά γίνω άντιληπτός, σ' έκείνους πού άποτεινόμεναι.

Δέν πρόκειται νά πώ κάτι, πού δέν τώχουν πει άλλοι. Τώχουν πει και τώχουν αναλύσει, μεγάλοι δασκάλοι και έξαριστοι συνθέτες, με τόν πού έπιστημολογικό τρόπο μεσ' τά βιβλία τής σύνθεσης. Αύτοι όμως άποτεινόμεναι σέ σπουδαστές των άνωτέρων θεωρητικών και σέ έπιστημονες μουσικούς, κ' όχι σέ μαθητές πού παρακολουθούν γενικά όποχρεωτικά μαθήματα.

Δέ θάταν ειδικώς δικαιο ν' άνοήση κανείς τή διάθεση των παιδιών των 'Ωδειών μας, πρής τή μάθηση όστω κ' άν αυτό είναι έξω από τά στενά πλαίσια τού κανονισμού τής όλης.

Η άνάπτυξη πού θα κάνει στήν τονικότητα, είναι βγαλμένη από τού έγχειρίδιο τής σύνθεσης τού Vincent d'Indy, πλαισιωμένη από τις παρατηρήσεις μου και τή μικρή παιδαγωγική μου πειρα.

Η Μουσική είναι μία από τις τέχνες έκείνες πού γιά νά έκδηλωθούν χρειάζονται χρόνο, όπως και ή ποίηση, αντίθετα από άλλες τέχνες πού χρειάζονται χώρο, σάν τή γλυπτική και τή ζωγραφική, και άλλες, σάν τού χορό, πού χρειάζονται και χώρο και χρόνο.

Ο χρόνος είναι μία συνεχής κίνηση, μία διαδοχή κ' έναλλαγή πάνω στά διάφορα φαινόμενα. Δέν έχει κανείς παρά νά ρίξει μία ματιά σού στερόμενα γιά νά δει τή τροχιά πού διαγράφου τά ούράνια σώματα μέσα σού πέραςμα τού χρόνου, πού είναι τ' άπειρο, τού άσύλληπτο γιά τόν άνθρώπινο νοο, και πού γι' αυτό άναγκάζεται, νά όποδιαιρέσει τού χρόνο, στριζόμενος πάνω στις διάφορες φάσεις τής κίνησης των ούρανίων σωμάτων, δημιουργώντας μ' αυτό τόν τρόπο: τή μέρα, τή νύχτα, τά χρόνια κ.τ.λ.

Έτσι λοιπόν και ή μουσική σάν τέχνη, πού ή έκδήλωση τής χρειάζεται ή χρόνο, άποκαλύπτεται σέ μία συ-

νεχή κίνηση και διαδοχή των διαφόρων μουσικών φαινομένων πού άπαρτίζουτ τά στοιχεία τής τέχνης αυτής δηλ. μελωδία, άρμονία, ρυθμός.

Έπομένως ένας φθόγγος μιάς μελωδίας ή μία συγχορδία ή ένα ρυθμικό στοιχείο δέν έχουν μαμιά αισθητική άξία όταν άκουσθούν μεμονωμένα δηλ. σέ κατάσταση άκίνησιας παρά τότε μονάχα άποκτούν τήν άξία αυτή, όταν συγχορδίζουτ μ' ό,τι προηγήθηκε και μ' ό,τι άκολουθήσει: δηλαδή όταν τά στοιχεία αυτά βρίσκονται σέ μία διαδοχική κίνηση.

Βλέπουμε πώς ή αισθητική μας δημιουργία μία λανθάνουσα σύγκριση πάνω στά διάφορα στοιχεία, πού χωρίς αυτή κανένα φαινόμενο δέν θά μπορούσε νά όποπίσει στήν άντιλήψη μας, γιατί όλες οι λειτουργίες τού πνεύματός μας είναι σχετικές.

Αποτελέσματα τής φυσικής αυτής καταστάσεως είναι ή άνάγκη τού νά ύπάρχει πάντα ένας σταθερός όρος συγκρίσεως γιά νά μπορούμε ν' άντιληφθούμε όποιοδήποτε φαινόμενο με άκρίβεια.

Όπως λοιπόν γιά ν' άντιληφθούμε κινήσεις έχουμε άνάγκη από ένα άκίνητο σημείο, όπως γιά νά μετρήσουμε διαστάσεις, έχουμε άνάγκη από μία όρισμένη διάσταση, έτσι και γιά ν' άντιληφθούμε τά μουσικά φαινόμενα έχουμε άνάγκη από ένα σταθερό όρο συγκρίσεως πού λέγεται τονική και πού δέν είναι τίποτε άλλο παρά μία μονάδα πού μ' αυτή μπορούμε νά μετρήσουμε τήν αισθητική άξία πού έχουν τά έν τη πορεία των μουσικά φαινόμενα.

Αύτά όλα κινούμενα δημιουργούν μία σαφή τάση πρής ένς άπ' αυτά πού παίρνει κυρίαρχη θέση ανάμεσα τους και γίνεται τού σταθερό σημείο πού ονομάσαμε ήδη «τονική».

Η «τονική» αυτή δημιουργεί και όφισταται μία έλξη, μεταδί αυτής και των διαφόρων φθόγγων πού περιστρέφονται διαδοχικά γύρω της, είτε πρής τά πάνω είτε πρής τά κάτω έν είδη δύο ήμικυκλίων, τού πρής τά πάνω (ύψηλότερου) τού φωτεινού λεγομένου και τού πρής τά κάτω (χαμηλότερου) τού σκοτεινού, και των όποιων (ήμικυκλίων) ή τονική θεωρείται έξω και μάλιστα κεντρικός.

Μπορούμε λοιπόν νά χαρακτηρίσουμε τήν «τονική» ως «έντρο τού τονικού άξονος». Αι διαδοχά ήχων όμως πού άπαρτίζουτ τά τμήματα μιάς μουσικής συνθέσεως δηλαδή φράσεις, περίοδοι κ.λ. δέν είναι δυνατόν ν' άναφέρονται πάντα σέ μία τονική, όπως κ' όλες οι κινήσεις ή διαστάσεις δέν μπορούν νά γίνου άντιληπτάς ή νά μετρηθού με συσχέτιση πρής τού ίδιου πάντοτε άκίνητου σημείου ή τήν ίδια μονάδα μετρήσεως.

Γ' αυτό όταν διαδοχά ήχων μπορούν νά σχετισθούν πρής μιάν όρισμένη «τονική», λέμε πώς βρίσκονται μέσα στήν ίδια «τονικότητα».

Μπορούμε λοιπόν τήν τονικότητα νά ή χαρακτηρίσουμε ότι είναι ετό σύνολο των φθόγγων ή των συγχορδιών ένός μουσικού κομματιού ή τμήματος αυτού, πού τήν αισθητική τους άξία μπορεί νά τήν άντιληφθή ο άνθρώπινος νοός με σύγκριση πρής ένς σταθερού σημείου δηλ. τήν «τονική».

(Έπεται συνέχεια)

Μ. ΚΟΥΤΟΥΓΚΟΣ